

УДК 332

*Н. Ю. Муциньська,
к. е. н., доцент кафедри управління проектами в міському господарстві і будівництві,
Харківський національний університет міського господарства
імені О.М. Бекетова, Україна, м. Харків*

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК РЕГІОНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

*N. Y. Moshunska,
candidate of economics science, associate professor of project management in municipal services and construction,
Kharkiv national University of urban economy named after A.N. Beketov, Ukraine, Kharkiv*

BALANCED DEVELOPMENT OF A REGION: THEORETICAL ASPECT

У статті розглянуто теоретичні аспекти збалансованого розвитку регіону. Досліджено наукові підходи до сутності терміну «збалансований розвиток» та встановлено, що збалансований розвиток регіону це багатовимірний і багатоаспектний процес змін економічної, соціальної, екологічної та інших сфер регіональної системи. Визначено, що категорія «збалансований розвиток» не має ближніх синонімів. Надано авторське визначення сутності збалансованого розвитку регіону

In the article the theoretical aspects of the balanced development of a region are explored. The scientific approaches to essence of the term «balanced development» are explored and it is set that balanced development of a region is a multidimensional and multidimensional process of economic, social, ecological and other spheres changes of the regional system. It is certain that a category «balanced development» has not the nearest synonyms. The author determination is given to essence the balanced development of a region.

Ключові слова: збалансований розвиток, регіон, наукові підходи.

Keywords: balanced development, region, the scientific approaches.

Постановка проблеми. Протягом останніх років закордоном і в Україні набуває активного застосування концепція збалансованого розвитку, а сучасні зміни, що відбуваються у економіці України, потребують наукового забезпечення збалансованого розвитку економіки не тільки країни, а і її окремих територій, адже від успішності розвитку регіонів залежить розвиток держави у цілому.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми збалансованості розвитку регіонів знайшли своє відображення в працях українських вчених, серед яких: Геєц В. М., Василенко В.Н., Благодарний А.І, Новікова О.Ф., Амоша О.І. [4, 5, 6]. Слід зазначити, що практичні всі авторські підходи мають суттєві розбіжності у визначенні сутності збалансованого розвитку регіону, що потребує узагальнення.

Ціллю статті є узагальнення теорій щодо збалансованого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. У науковій сфері категорія «збалансований розвиток» поширилась з Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) та Всесвітнього саміту із збалансованого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.). По своїй сутності на зазначених зібраннях поняття «збалансований розвиток» ототожнювалось з стійким та сталим розвитком, що перекладались з англійського відповідника «sustainable development». За визначенням Комісії ООН, сталий розвиток – це «загальна концепція стосовно необхідності встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі» [1].

Вагомий внесок у розвиток теорії сталого розвитку здійснив Дейлі Герман, який у монографії «По-за зростанням: економічна теорія сталого розвитку» (англ. «Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development») обґрунтував інноваційний підхід до налагодження сталого розвитку суспільства. Дейлі Герман під поняттям «сталий розвиток» розумів гармонійний, збалансований, безконфліктний прогрес всієї земної цивілізації, груп країн (регіонів, субрегіонів), а також окремо взятих країн нашої планети за науково обґрунтованими планами (методами системного підходу), коли в процесі неухильного інноваційного інтенсивного (а не екстенсивного) економічного розвитку країн одночасно позитивно вирішуються комплекс питань щодо збереження довкілля, ліквідації експлуатації, бідності та дискримінації як кожної окремо взятої людини, так і цілих народів чи груп населення, у тому числі за етнічними, расовими чи статевими ознаками [2, с. 22-26]. Тобто автор інноваційної економічної теорії сталого розвитку ототожнює поняття «сталий розвиток» та «збалансований розвиток». Подібне змістове навантаження має поняття збалансованого розвитку у Концепції збалансованого (сталого) розвитку агроєкосистем в Україні на період до 2025 року [3], де він розглядається як складний процес, спрямований на покращання екологічної ситуації.

Геєц В. використовує термін “збалансований розвиток” при визначенні розвитку економіки регіону “Обеспечение эффективного, сбалансированного и стабильного развития экономики предполагает высокую степень консолидации общества, развитый диалог между властью и народом, политической элитой и массами, различными социальными и культурно-этническими группами” [4]. Вчені Василенко В.М., Благодарний А.І. характеризуючи комплексність економічної системи відзначають: “комплексність економічної системи, збалансований, пропорційний узгоджений розвиток її складових. [5]. Досліджуючи проблеми розвитку регіону вчені Амоша О.І., Новікова О. Ф., вважають, що “найкращим варіантом запровадження у регіонах сталого розвитку було б його виокремлення в самостійну стратегію розвитку, яка б одночасно забезпечила збалансованість економічної, соціальної та екологічної політики” [6].

Результати дослідження сучасних теоретичних аспектів збалансованого розвитку регіону також довели, що в наукових публікаціях він розглядається як “стійкий”, “стабільний”, “комплексний”. Ряд авторів розглядає ці поняття як ідентичні, інші вважають, що стійкий розвиток повинен здійснюватися на основі “збалансованості” усіх елементів системи; треті вважають, що збалансований розвиток регіону повинен здійснюватися на основі комплексного підходу до розвитку регіону; ряд учених вважає, що стійкий розвиток визначається пропорційним співвідношенням усіх елементів економічного потенціалу регіону.

Водночас, слід зазначити, що поняття «сталий розвиток» є внутрішньо суперечливим, оскільки слово «сталий» означає «незмінний, постійний», а «розвиток» – рух вперед. Стосовно інших запропонованих синонімів до поняття «збалансований розвиток», вважаємо, що кожне словосполучення за змістом є відмінним від інших.

Категорія «збалансований розвиток» не має близьких синонімів, оскільки вона набагато ширша у змістовому наповненні, ніж дефініції «системний», «комплексний», «сталий», які у науці часто ототожнюють із «збалансований». Останній є складнішим поняттям, відмінним від комплексного розвитку, який включає

набір певних компонентів (напрямів) та системного становлення, що охоплює сукупність елементів (комплекс) та зв'язки і взаємозв'язки між ними (систему). Категорію «збалансований» розуміємо як таку, що передбачає сукупність складових компонентів, зв'язки і взаємозв'язки між ними, які є взаєморівноважені або раціонально співвідносні між собою. Така взаєморівновага та взаємобаланс у розвитку передбачає кількісне оптимальне співвідношення окремих складових одне з одним у єдиному цілому, з врахуванням системи зв'язків, що дозволяють досягти найвище можливого результату. Тобто «збалансований розвиток» певною мірою можна визначити як системний, що має оптимально співвідносні (рівноважені) між собою складові і зв'язки. Саме розуміння під збалансованим розвитком забезпечення оптимального співвідношення між окремими складовими розвитку, а не рівноваги між ними, відрізняє пропоновану нами дефініцію від поняття «зрівноважений розвиток». Це підтверджується порівнянням аналізованих понять із англійськими аналогами, а саме: «сталий розвиток» перекладається від «sustainable development», «збалансований розвиток» – від «balanced development», а «зрівноважений розвиток» – від «well-balanced development».

Проведене узагальнення наукових публікацій вітчизняних науковців щодо сутності збалансованого розвитку регіону можна розглядати як багатовимірний і багатоаспектний процес змін економічної, соціальної, екологічної та інших сфер регіональної системи, які призводять до перетворень, результатом яких повинно стати забезпечення динамічного підвищення рівня і якості життя населення на основі розширеного відтворення.

Висновки. Процес збалансованого розвитку регіонів є надзвичайно складним та характеризується сьогодні невідповідністю між накопиченим економічним потенціалом території та його використанням. Тобто не ефективно використовується наявний виробничий, трудовий й інші потенціали території у співставленні з потребами регіонального соціуму. Тому метою збалансованого розвитку регіонів слід вважати подолання протиріччя між обсягами виробництва у регіоні (імпорту і експорту) та потребами населення регіону, а сутність збалансованого розвитку регіонів полягає в ефективному використанні та накопиченні існуючого економічного потенціалу території, формуванні таких пропорцій господарчого комплексу регіону, при яких поряд зі спеціалізованими галузями розвивалися такі, які сприяли б та забезпечували потреби регіонального соціуму, поліпшували якісні й кількісні характеристики життя населення.

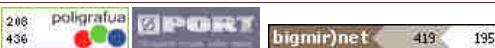
Література.

1. Концепт стійкого розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://uk.wikipedia.org/wiki/ Сталий розвиток](http://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток).
2. Herman E. Daly Beyond Growth. Economic Theory of Sustainable Development / Daly E. Herman. – Boston : Beacon press, 1994. – 264 p.
3. Концепція збалансованого (сталого) розвитку агроecosystem в Україні на період до 2025 року, затверджена Наказом Міністерства аграрної політики України від 20.08.2003 р. № 280 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Геєц В. Трансформационные преобразования в Украине: переосмысливая пройденное и думая о будущем / В. Геєц // Общество и экономика. - 2006. - № 3. - С. 23-53.
5. Василенко В.Н., Благодарный А.И. и др. Диагностика развития регионов: виды, подходы, приемы: монография / [Василенко В.Н., Благодарный А.И. и др.]; под науч. ред. В.Н. Василенко.-Донецк: Юго-Восток, 2012.-558 с.
6. Новікова О.Ф., Амоша О.І. Сталый розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / О.Ф. Новікова, О.І. Амоша та інш.; НАН України, ін-т економ. пром-сті.- Донецьк, 2012.- 534 с.

References.

1. Concept of steady development, [Online], available at: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий розвиток](http://uk.wikipedia.org/wiki/Сталий_розвиток)
2. Herman E. Daly Beyond Growth. Economic Theory Sustainable Development / Daly E. Herman. – Boston: Beacon press, 1994. – 264 p.
3. Conception of the balanced (permanent) development of agroecosystem in Ukraine on a period to 2025 year, ratified by Order of Ministry of agrarian policy of Ukraine from 20.08.2003 № 280, [Online], available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Geets, V. (2006), “Transformational reorganization in Ukraine: Rethinking past and thinking about the future”, *Society and economy*, vol. 3, pp. 23-53.
5. Vasilenko, V.N. Blagodarnuy, A.I. and others (2012), *Diagnostics of the regions development: types, approaches, techniques*, Jugo-Vostok, Donetsk, Ukraine, p.558.
6. Novikova, O.F. Amosha, O.I. and other (2012), *Steady development of industrial region: the social aspects*, NAN of Ukraine, economy and industry, Donetsk, Ukraine, p.534.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2014 р.

ТОВ "ДКС Центр"